

- Neubauer G., Sikora A., Stawarczyk T. 2009. Występowanie, elementy ekologii i metody wykrywania zaroślówki *Acrocephalus dumetorum* w Polsce. Not. Orn. 50: 251–267.
- Svensson L. 1992. Identification Guide to European Passerines. Stockholm, Sweden.
- Svensson L., Mullarney K., Zetterström D. 2012. Ptaki. Przewodnik Collinsa. Multico, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność, zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Tumiel T., Grygoruk G. 2011. Pierwsze stwierdzenie lęgu zaroślówki *Acrocephalus dumetorum* w Polsce. Ornis Pol. 52: 288–291.

Anna Kośmicka, Pracownia Ekofizjologii Ptaków, Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UG, Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk, ania.kosmicka@gmail.com

Andrzej Kośmicki, Paweł Malczyk, Adam Janczyszyn

Stowarzyszenie Obserwatorów Ptaków Wędrownych DRAPOLICZ
Niedźwiedzica 1F, 82-103 Stegna, biuro@drapolicz.org.pl

Pierwsze lęgi czarnowrona *Corvus corone* na Pomorzu

PAWEŁ PLUCIŃSKI

Do niedawna czarnowron *Corvus corone* był uznawany za podgatunek wrony, podobnie jak wrona siwa *C. cornix* (np. Cramp 1998), jednak w ostatnich latach dominuje dobrze uzasadniony pogląd, że należy traktować je jako odrębne gatunki (Parkin et al. 2003). Polska leży blisko strefy hybrydyzacji tych dwóch gatunków, która przebiega na zachód od naszych granic, stąd obserwacje lęgowe i nielęgowe czarnowrona i hybrydów koncentrują się w zachodniej Polsce (Żurawlew et al. 2010).

Czarnowrony obserwowałem w Moryniu (pow. gryfiński, woj. zachodniopomorskie) od maja 2000 roku, kiedy to wiosną kilkakrotnie odnotowałem parę ptaków w różnych miejscach w obrębie parku miejskiego i brzegów jeziora Morzycko, jednak w roku tym nie stwierdziłem ich gniazdowania. Natomiast w latach 2001–2004 para zajmowała gniazdo na wiązcie szypułkowym porośniętym bluszczem przy przystani rybackiej w parku miejskim. Ptaki były regularnie obserwowane głównie popołudniami, także przez moich uczniów z Koła Ekologicznego przy Zespole Szkół w Moryniu. Do obserwacji używałem lornetki 10x50, lub prowadziłem obserwacje gołym okiem. W latach 2001–2004 na początku maja obserwowałem wysiadywanie na gnieździe. W sezonach 2003 oraz 2004 co najmniej po 2 młode uzyskały zdolność do lotu. W obu tych sezonach obserwowałem karmienie młodych poza gniazdem. Obserwacja gniazda i jego otoczenia, w tym weryfikacja liczby i dokładnego wyglądu młodych była bardzo utrudniona, gdyż zarówno drzewo gniazdowe, jak i niemal cały okoliczny drzewo-

Fot. 1. Budowanie gniazda przez czarnowrona i wronę siwą, Moryń, 24.04.2014. **Fot. 2.** Gniazdo z młodymi mieszanej pary czarnowrona i wrony siwej, Moryń, 20.05.2014. **Fot. 3.** Samiec czarnowrona, Moryń, 20.05.2014. **Fot. 4.** Samiec czarnowrona, Moryń, 28.10.2014 (fot. P. Pluciński).

Photo 1. Nest building by Carrion Crow and Hooded Crow, Moryń, 24.04.2014. **Photo 2.** Nest with young of a mixed pair of Carrion Crow and Hooded Crow, Moryń, 20.05.2014. **Photo 3.** Male Carrion Crow, Moryń, 20.05.2014. **Photo 4.** Male Carrion Crow, Moryń, 28.10.2014

stan porastają okazałe bluszcze, które bardzo utrudniały obserwacje. W lipcu 2005 roku gniazdo spadło w związku z częściowym uschnięciem wiązu i w następnym sezonie nie zostało odbudowane.

Para obserwowana w latach 2000–2005 składała się z osobników o czystym fenotypie, jednolicie czarnych, bez śladu szarej barwy. Obserwowałem kilkakrotnie żerowanie czarnowronów na resztkach ryb oraz odpadkach po jedzeniu pozostawianych na przystani rybackiej. W okresie letnim czarnowrony często przesiadywały na świerku przy rybakówce. Po uprzątnięciu przystani i przeniesieniu się rybaków na drugą stronę jeziora, para zbierała głównie odpadki żywności w koszach w miasteczku.

W latach 2006–2012 widywałem czarnowrony w Moryniu epizodycznie: tylko w okresie letnim (lipiec–sierpień) w 2006 i 2009 roku, wyłącznie pojedyncze osobniki, choć nie eksplorowałem terenu w okresie lęgowym.

W dniu 4 kwietnia 2014 usłyszałem czarnowrona w okolicach opuszczonego ośrodka wypoczynkowego przy ulicy Żeglarskiej. 8 kwietnia przeprowadziłem dokładne oględziny parku miejskiego w okolicy dawnego gniazda czarnowronów. Gniazda nie odnalazłem, natomiast obserwowałem przeloty pary złożonej z czarnowrona i wrony siwej w okolicy murów obronnych miasta. Ptaki wykazywały jednoznacznie zachowania godowe, w tym wspólne loty, podawanie sobie pokarmu oraz dużą aktywność głosową. 24 kwietnia na robinii akacjowej przy ścieżce spacerowej stwierdziłem budowę gniazda przez oba osobniki (zlokalizowane było niecałe 400 m od dawnego gniazda pary czarnowronów zajmowanego w latach 2001–2005; fot. 1). Od tego czasu para ptaków oraz gniazdo obserwowane były regularnie dwa razy w tygodniu. Tylko w kwietniu obserwowano samca (czarnowrona) przy gnieździe z samicą. Od początku maja samica (wrona siwa) siedziała sama na gnieździe, natomiast samiec przynosił jej pokarm. Siadał on na sąsiednich akacjach, a samica podlatywała po pokarm, który był przekazywany jej w locie lub na ziemi w pobliskich ogródkach działkowych i na trawniku. Czasem samiec ją „wywoływał” i „zaprowadzał” na miejsce, gdzie był pokarm. W maju i czerwcu nie stwierdzano obecności samca przy samym gnieździe, lecz zawsze na sąsiednich drzewach. Samiec dolatywał w okolice gniazda zawsze w ten sam sposób, zataczając łuk nad parkiem i brzegiem jeziora, przysiadając na sąsiednich drzewach i ogrodzeniu opuszczonego ośrodka wczasowego. Podczas obserwacji obu osobników obok siebie, samiec – czarnowron wydawał się mniejszy od samicy – wrony siwej – co prawdopodobnie było cechą osobniczą, gdyż oba gatunki nie różnią się od siebie wielkością (Svensson 1992, Cramp 1998, Svensson et al. 2009), a samce są u nich z reguły większe od samic (Svensson 1992, Cramp 1998). U obserwowanego czarnowrona stwierdzono zdecydowanie czarny dziób i oko, oraz zaokrąglony ogon i szerokie skrzydła. Jego lot był zawsze lekki, powolny, „nonszalancki”. Głos obserwowanego czarnowrona różnił się od głosu wrony siwej. Cechowała go charakterystyczna bardziej „mroczna” barwa, której inność dla wprawionego ucha wyróżnia czarnowrona na tle wron siwych. Czarnowron obserwowany w sezonie 2014 był stosunkowo niepłochliwy, choć z drugiej strony nerwowo reagował na ruch wyciągania i przykładania do oka aparatu lub lornetki i bardzo trudno było go sfotografować. Paradoksalnie, spacerowicze niezwracający na niego uwagi przechodzili często kilka metrów obok drzewa, na którym odpoczywał. Po wylocie z gniazda – który stwierdzono 12 czerwca – młode dalej trzymały się samicy, przebywając w obrębie drzewostanów sąsiadujących z gniazdem. Samiec konsekwentnie przynosił im pokarm, przekazując go samicy. Para wychowała troje młodych, wszystkie w fenotypie zbliżonym do wrony siwej, choć trzeci, najmniejszy osobnik partii siwe upierzenia miał w wyraznie ciemniejszym odcieniu, niż rodzeństwo (fot. 2). 20 czerwca czarnowron obserwowany był w Moryniu na ścieżce spacerowej (ul. Ogrodowa) z mocno niekompletnym upierzeniem (fot. 3). 9 października stwierdziłem ścięcie drzewa gniazdowego pary mieszanej. 27 października 2014 czarnowron odpoczywał na usychających akacjach przy ścieżce spacerowej w towarzystwie większej od siebie wrony siwej oraz swojej wielkości osobnika o cechach hybrydy – u którego jasne partie upierzenia były wyraznie ciemnoszare i niejednolite, a nie jednolicie siwe. Czarnowron przelatywał także z

Notatki

drzewa na drzewo z kawałkiem pieczywa w dziobie. Spłoszona oznakami mojego zainteresowania cała trójka przeleciała w kierunku drzewostanu w okolicy ich dawnego gniazda, gdzie odpoczywała w koronach topól białych.

Opisane powyżej obserwacje dotyczące gniazdowania zarówno pary czarnowronów, jak i pary mieszanej uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej. Obserwacje lęgowej pary w latach 2001–2004 w Moryniu należy uznać za pierwsze pewne lęgi czarnowrona na Pomorzu oraz drugi taki przypadek w Polsce. Pewne lęgi czarnowrona stwierdzono dotychczas koło Niegoszowa pod Świdnicą w roku 1890 (Kollibay 1906 za Tomiałojc & Stawarczyk 2003) oraz w roku 2013 w Parku Narodowym Ujście Warty (Zduniak & Czechowski 2013). Natomiast pewne i prawdopodobne lęgi mieszane między czarnowronem a wroną siwą na Pomorzu notowano częściej, w tym w latach 1920. pod Szczecinem, w 1984 w Jastarni, w 2010 w Świnoujściu, w 2012 w Osłoninie k. Pucka i w roku 2014 w Gdańsku Wrzeszczu (Sikora et al. 2013, Komisja Faunistyczna 2015). Ponadto kilkakrotnie w regionie stwierdzano pary czarnowronów i pary mieszane o niejasnym statusie (przegląd w Sikora et al. 2013).

First breeding records of Carrion Crow *Corvus corone* in Pomerania. The breeding of a single pair of Carrion Crow *Corvus corone* was confirmed in the western part of Pomerania at Moryń in 2001–2004. These were the first breeding records of this species in Pomerania, and the second case in Poland (the first was in Silesia in 1890). In 2014, a mixed pair of Carrion Crow and Hooded Crow *C. cornix* bred successfully at the same site. Breeding records of mixed pairs between these two species in Pomerania were noted several times in previous years. Accepted by the Polish Bird Rarities Committee.

Literatura

- Cramp S. 1998. The Complete Birds of the Western Palearctic. CD-ROM. Oxford University Press.
- Kollibay P. 1906. Die Vögel der Preussischen Provinz Schlesien. Breslau.
- Komisja Faunistyczna 2015. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2014. *Ornis Pol.* 56: 99–136.
- Parkin D.T., Collinson M., Helbig A.J., Knox A.G., Sangster G. 2003. The taxonomic status of Carrion and Hooded Crows. *Brit. Birds* 96: 274–290.
- Sikora A., Ławicki Ł., Kajzer Z., Antczak J., Kotlarz B. 2013. Rzadkie ptaki lęgowe na Pomorzu w latach 2000–2012. *Ptaki Pomorza* 4: 5–82.
- Svensson L. 1992. Identification Guide to European Passerines. Fourth revised and enlarged edition. BTO, Thetford, England.
- Svensson L., Mullarney K., Zetterström D. 2009. Bird Guide. The most complete Guide to the Birds of Britain and Europe. Harper Collins Publishers, London.
- Zduniak P., Czechowski P. 2013. Carrion crow *Corvus corone* breeding in Lubuskie province, W Poland. *Intern. Stud. Sparrows* 37: 25–27.
- Tomiałojc L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Żurawlew P., Czechowski P., Ławicki Ł. 2010. Występowanie czarnowrona *Corvus corone* w Polsce. *Ornis Pol.* 51: 262–274.

Paweł Pluciński, Kazimierza Wielkiego 8, 74-505 Mieszkowice, pplucinski@o2.pl